

Nález chaluhy velké (*Stercorarius skua*) a špačka růžového (*Sturnus roseus*) v Orlických horách

Finding of the Great Skua (*Stercorarius skua*) and the Rose-coloured Starling in Orlické Mountains (eastern Bohemia)

Tomáš Bělka⁽¹⁾ & Miloslav Hromádko⁽²⁾

⁽¹⁾ Družstevní 918, 517 21 Týniště nad Orlicí, e-mail: tomas.belka@tiscali.cz

⁽²⁾ Halasova 824, 500 09 Hradec Králové, e-mail: hromadkovi@atlas.cz

Úvod

Chaluha velká (*Stercorarius skua*) a špaček růžový (*Sturnus roseus*) patří podle HUDCE et al. (1999) mezi druhy, u kterých by se měl každý výskyt v České republice samostatně publikovat. Všechna pozorování zároveň podléhají schválení a registraci Faunistické komise České společnosti ornitologické. Oba výše uvedené druhy byly v poslední době zastíženy v nižších polohách Orlických hor, proto jsme se rozhodli nálezy popsat a uveřejnit.

CHALUHA VELKÁ

Popis nálezu

Tento druh byl objeven za zajímavých okolností. Nezávisle na sobě navštívili preparátorskou dílnu p. Železného v Solnici velký znalec ptáků Zdeněk KÁDA z Rychnova nad Kněžnou a jeden z autorů tohoto příspěvku (TB). Oba si všimli mezi množstvím ptáků a dalších zvířat dermoplastického preparátu chaluhy velké. Okamžitě byli kontaktováni pracovníci Muzea Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou s výzvou k záchranně vzácného dokladu. Ten se podařilo od majitele získat a preparát je nyní uložen jako součást veřejně přístupné Plachetkovy sbírky ptáků.

Dotazem u nálezce bylo zjištěno, že chaluha velká byla nalezena 1. října 2002 západně od Kunvaldu (okres Rychnov nad Kněžnou, kvadrát 5864, nadmořská výška asi 490 m). Pták byl zcela vysílen a bohužel nebyl předán do žádné odborné stanice pro handicapované živočichy, ale ponechán na místě. Druhý den byl na stejném místě nalezen uhynulý.

Preparát byl změřen (Tab.1) a nafotografován (viz foto v barevné příloze). Podle zbarvení opeření byl určen jako juvenilní exemplář a podle naměřených hodnot se velmi pravděpodobně jedná o samici (BAKER 1993).

Tab. 1: Tělesné rozměry chaluhy velké nalezené u Kunvaldu. Délka křídla byla měřena páskou po vnější straně.

Tab. 1: Body proportions of the Great Skua found near Kunvald village.

Délka křídla/Wing lenght	405 mm
Délka zobáku k opeření/Bill lenght to the feathers	45 mm
Délka zobáku k lebce/Bill lenght to the skull	54 mm

Správnost determinace byla potvrzena Faunistickou komisí České společnosti ornitologické pod evidenčním číslem FK 69/2002.

Historické údaje ze severovýchodních Čech

Ze všech 4 druhů rodu *Stercorarius* je chaluha velká v České republice nejvzácnější. Do roku 1977 byla v ČR pozorována maximálně 8x, z toho pouze dva údaje jsou podloženy doklady (ČERNÝ in HUDEC & ČERNÝ 1977). Jeden z těchto dokladů pochází právě ze severovýchodních Čech: pták nalezený 15.10.1962 u Lužan poblíž Hustířan (okres Hradec Králové) je nyní uložen ve sbírkách Východočeského muzea v Pardubicích (LEMBERK in litt.). Bohužel se nezachoval doklad po zástřelu chaluhy velké z roku 1865 ze Sadové (okres HK) (RYBÁŘ 1989). Další údaj o pozorování ze severovýchodních Čech pochází od ŽĎÁRKA (1987). V období od 14.9. do 29.9.1984 pozorovalo několik zkušených ornitologů (M. Černý, K. Dohnal, V. Koza, J. Prášil) 1 ex. na přehradě Rozkoš u České Skalice. Malá úniková vzdálenost chaluhy umožnila naprosto spolehlivou determinaci.

Novější údaje z České republiky

Z poslední doby existují, kromě nálezu z Kunvaldu, další dva dokumentované údaje z České republiky. Dne 15.9.1998 byl nalezen 1 zcela vysílený juvenilní exemplář v Xaverově (okres PB) (SEDLÁČEK in ŠIMEK & BRANDL 1999). Podle kroužku se podařilo zjistit, že se jednalo o ptáka označeného jako mládě na hnízdě v souostroví Shetlandy a zastiženého již 57 dní po okroužkování u nás (SEDLÁČEK 2002). Prakticky ze stejného termínu pochází další údaj. Dne 17.9.1998 byl nalezen 1 ad. ex. u Jablonného v Podještědí (severní Čechy). Preparát tohoto jedince je nyní deponován v Okresním vlastivědném muzeu v České Lípě (FILIP 1999).

ŠPAČEK RŮŽOVÝ

Popis nálezu

Fotografii uhynulého ptáka se podařilo získat Zdeňkovi KÁDOVI z Rychnova nad Kněžnou od svého známého z obce Svinná na Rychnovsku (kvadrát 5763, cca 460 m n. m.). Pták byl v této obci nalezen koncem června roku 1999 uhynulý a již natolik ve stupni rozkladu, že nebyl vhodný k preparování. Naštěstí se dochovala dokladová fotografie, která mohla být předložena Faunistické komisi České společnosti ornitologické. Nález

byl označen pořadovým číslem FK 83/2002. I podle nepříliš kvalitní fotografie je zřejmé, že se jedná o zcela vybarvený dospělý exemplář.

Podle sdělení Faunistické komise (VAVŘÍK in litt.) byly počty špačků růžových v roce 1999 ve střední a západní Evropě vyšší než obvykle, i když nešlo o klasickou invazi. Např. jenom v Maďarsku bylo v tomto roce hlášeno 92 ex., v Británii 22 ex., v Norsku 7 ex. (z toho 2 ex. až na severovýchodě Norska, u hranic s Ruskem), v Holandsku 6 ex., ve Francii 5 ex., po 4 ex. ve Švédsku a Finsku, 2 ex. v Dánsku a po jednom ve Španělsku, Švýcarsku a Itálii. V květnu a červnu byli zastíženi převážně dospělí ptáci, během léta a na podzim ptáci mladí.

Historické i nejnovější údaje o zastížení špačků růžových v Čechách

Pro špačka růžového jsou typické hromadné invaze daleko od pravidelných hnízdišť. V České republice byl zastížen častěji do 50. let minulého století (HUDEC 1983), z pozdější doby je Faunistickou komisí evidováno pouze 5 zástihů (včetně námi popsaného). Dne 11.6.1971 byl pozorován 1 ex. u Uherského Hradiště (pozorovatel neuveden), 2.6.1988 1 ad. v západních Čechách v obci Nezvěstice (P. Suchan), 23.3.1996 byl zastížen 1 ad. samec v Českých Budějovicích a konečně 11.7.2002 pozoroval J. Chytil 1 ad. ex. v Milovicích na jižní Moravě.

Ve východních Čechách byl dříve zastížen na mnoha místech kraje. Do roku 1947 zde byl uloven nebo pozorován celkem 18x (JIRSÍK 1955). Velká část údajů je situována do nižších poloh Pardubicka a Královéhradecka. Za zmínku stojí úlovky ptáků indikujících možnost zahrnutí. Dne 2.6.1934 byla v Probluzi u Hradce Králové ulovena samice s velmi vyvinutým vaječným váčkem. Při mohutné invazi v roce 1937 byl 1. června uloven u Ždánic adultní samec s neobyčejně zduřelými varlaty (JIRSÍK l.c.). Nicméně hnízdění nebylo v České republice doposud nikdy zaznamenáno.

Souhrn

Vysílený juvenilní exemplář chaluhy velké byl 1. října 2002 nalezen u Kunvaldu (východní Čechy, kvadrát 5864, nadmořská výška cca 490 m). Pták druhý den uhynul. Preparát je uložen ve sbírkách Muzea Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou.

Adultní exemplář špačka růžového byl nalezen uhynulý koncem června 1999 u obce Svinná (východní Čechy, kvadrát 5763, cca 460 m n. m.). Jako doklad se zachovala pouze fotografie.

Summary

An exhausted juvenile Great Skua was found near Kunvald village (eastern Bohemia, square 5864, ca. 490 m asl) on 1st October 2002. The bird died the next day. The preparation is placed in The Museum of Orlické Mountains collections in Rychnov nad Kněžnou.

An adult Rose-coloured Starling was found dead near Svinná village (eastern Bohemia, square 5863, ca. 460 m asl) at the end of June 1999.

Literatura

BAKER K., 1993: Identification Guide to European Non – Passerines: BTO Guide 24. *British Trust for Ornithology, Thetford.*

- FILIP K., 1999: Nové zjištění chaluhy velké (*Stercorarius skua*) na Československu. *Bezděz*, 8: 305-307.
- HUDEC K. & ČERNÝ W. (eds.), 1977: Fauna ČSSR – Ptáci 2. *Academia, Praha*.
- HUDEC K. (ed.), 1983: Fauna ČSSR – Ptáci 3/2. *Academia, Praha*.
- HUDEC K., FLOUSEK J. & CHYTIL J., 1999: Přehled ptáků České republiky a ochranných norem k nim se vztahujících. *Zprávy ČSO*, 48: příloha str. 1-16.
- JIRSÍK J., 1955. Naši pěvci. *ČSAV, Praha*.
- SEDLÁČEK O., 2002: Příběh zatoulané chaluhy velké. *Ptačí svět*, 9: léto, str. 10.
- ŠIMEK J. & BRANDL P. (eds.), 1999: Ornitologická pozorování v České republice v roce 1998. *Zprávy ČSO*, 48: 24-34.
- ŽĎÁREK P., 1987: Ptactvo údolní nádrže Rozkoš. *Sborník Východočeské společnosti České společnosti ornitologické*, 9: 1-102.

+ foto na str. 159

ISBN 80-86046-67-2